

BARQAROR RIVOJLANISHDA KORPORATIV STRATEGIYALARNING MOLIYAVIY SAMARADORLIGI

Bayseitova Aliya Abdirasul qizi

Bank-moliya akademiyasi

MSc magistratura masofaviy ta'lim shakli tinglovchisi

aliyabayseitova96@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada barqaror rivojlanish sharoitida korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligini ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda korxonalarning uzoq muddatli raqobatbardoshligini oshirishda barqaror rivojlanish tamoyillarini strategik boshqaruv tizimiga integratsiya qilishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) omillarining moliyaviy natijalar, investitsion jozibadorlik, kapital qiymati hamda korxona rentabelligiga ta'siri tahlil qilingan. Maqolada korporativ strategiyalarni shakllantirishda moliyaviy barqarorlik, risklarni samarali boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va innovatsion rivojlanishning o'rni asoslab berilgan. Xalqaro tajribalar hamda zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida barqaror korporativ strategiyalarni joriy etishning ustuvor yo'nalishlari aniqlanib, ularning korxona qiymatini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashdagi ahamiyati baholangan. Tadqiqot natijalari korxonalarda barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan strategik qarorlarni qabul qilishni takomillashtirish, moliyaviy samaradorlikni oshirish hamda milliy iqtisodiyotda barqaror o'sishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Barqaror rivojlanish, korporativ strategiya, moliyaviy samaradorlik, korporativ boshqaruv, strategik menejment, ESG, barqaror investitsiyalar, raqobatbardoshlik, moliyaviy natijadorlik, biznes strategiyasi, innovatsion rivojlanish, risklarni boshqarish, investitsion jozibadorlik.

Annotation: This article explores the theoretical and practical aspects of ensuring the financial efficiency of corporate strategies in the context of sustainable development. The study highlighted the importance of integrating the principles of sustainable development into the strategic management system in increasing the long-term competitiveness of enterprises. The impact of environmental, social, and corporate governance (ESG) factors on financial performance, investment attractiveness, cost of capital, and enterprise profitability is also analyzed. The article explains the role of financial stability, effective risk management, rational use of resources, and innovative development in the formation of corporate strategies. Based on international experience and modern scientific approaches, priority areas for implementing sustainable corporate strategies have been identified, and their importance in increasing enterprise value, strengthening investor confidence, and ensuring long-term economic efficiency has been assessed. The results of the study will serve to develop scientific and practical recommendations for improving strategic decision-making in enterprises aimed at sustainable development, increasing financial efficiency, and supporting sustainable growth in the national economy.

Keywords: Sustainable development, corporate strategy, financial performance, corporate governance, strategic management, ESG, sustainable investments, competitiveness, financial performance, business strategy, innovative development, risk management, investment attractiveness.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты обеспечения финансовой эффективности корпоративных стратегий в условиях устойчивого развития. В исследовании освещается важность интеграции принципов устойчивого развития в систему стратегического управления для повышения долгосрочной конкурентоспособности предприятий. Также проанализировано влияние факторов экологического, социального и корпоративного управления (ESG) на финансовые результаты, инвестиционную привлекательность, стоимость капитала и рентабельность предприятия. В статье обоснована роль финансовой устойчивости, эффективного управления рисками, рационального использования ресурсов и инновационного развития в формировании корпоративных стратегий. На

основе международного опыта и современных научных подходов определены приоритетные направления внедрения устойчивых корпоративных стратегий и оценена их значимость в повышении стоимости предприятия, укреплении доверия инвесторов и обеспечении долгосрочной экономической эффективности. Результаты исследования послужат разработке научно-практических рекомендаций по совершенствованию принятия стратегических решений, направленных на устойчивое развитие предприятий, повышению финансовой эффективности и поддержке устойчивого роста национальной экономики.

Ключевые слова: Устойчивое развитие, корпоративная стратегия, финансовая эффективность, корпоративное управление, стратегический менеджмент, ESG, устойчивое инвестирование, конкурентоспособность, финансовая эффективность, бизнес-стратегия, инновационное развитие, управление рисками, инвестиционная привлекательность.

KIRISH

Hozirgi davrda jahon iqtisodiyotining jadal sur'atlar bilan o'zgarib borishi, global raqobatning kuchayishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi, ekologik muammolarning keskinlashuvi hamda ijtimoiy mas'uliyatga bo'lgan talabning ortib borishi korxonalar faoliyatini boshqarishda yangi yondashuvlarni shakllantirmoqda. Bunday sharoitda korporativ strategiyalarni faqat qisqa muddatli foyda olishga qaratilgan boshqaruv vositasi sifatida emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydigan muhim strategik mexanizm sifatida ko'rib chiqish zarurati yuzaga kelmoqda. Ayniqsa, barqaror rivojlanish tamoyillarining korporativ boshqaruv tizimiga integratsiyalashuvi korxonalarning moliyaviy samaradorligini oshirish, investitsion jozibadorligini mustahkamlash hamda xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli barqaror rivojlanishda korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

So'nggi yillarda dunyo iqtisodiyotida yuz berayotgan iqtisodiy inqirozlar, pandemiya oqibatlari, geosiyosiy ziddiyatlarning kuchayishi hamda iqlim o'zgarishi bilan bog'liq

xavf-xatarlar korxonalarining faoliyat yuritish sharoitlarini sezilarli darajada murakkablashtirdi. Natijada korxonalar oldida qisqa muddatli moliyaviy natijalarga erishish bilan bir qatorda uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlash vazifasi ham dolzarb masalaga aylandi. Korporativ strategiyalarni ishlab chiqishda moliyaviy samaradorlikni ekologik xavfsizlik, ijtimoiy mas'uliyat va innovatsion rivojlanish bilan uyg'unlashtirish zarurati tobora kuchaymoqda. Mazkur holat korporativ strategiyalarni shakllantirishda an'anaviy boshqaruv yondashuvlaridan zamonaviy, kompleks va barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan boshqaruv modeliga o'tishni taqozo etmoqda.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi bugungi kunda iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlarida keng qo'llanilib, korxonalarining uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashning muhim omili sifatida qaralmoqda. Mazkur konsepsiyaning asosiy mazmuni iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish hamda jamiyat manfaatlarini hisobga olgan holda korxona faoliyatini tashkil etishni anglatadi. Korporativ strategiyalar ushbu maqsadlarga erishishda boshqaruvning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi. Chunki strategik rejalashtirish orqali korxonalar mavjud resurslardan samarali foydalanish, bozor sharoitlariga tez moslashish, investitsiyalarni to'g'ri yo'naltirish hamda yangi rivojlanish imkoniyatlarini aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga strategik qarorlar korxonaning moliyaviy natijalari, kapital qiymati, foydalilik darajasi va investorlarga jozibadorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Korporativ strategiyalarining moliyaviy samaradorligini baholash masalasi bugungi kunda ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Sababi korxonaning muvaffaqiyati nafaqat ishlab chiqarish hajmi yoki daromadlar miqdori bilan, balki uning uzoq muddat davomida barqaror daromad olish imkoniyati, risklarni samarali boshqarishi, innovatsion salohiyatni rivojlantirishi va manfaatdor tomonlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishi orqali ham belgilanadi. Ayniqsa, investorlar korxonalarining moliyaviy hisobotlari bilan bir qatorda ularning ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'rsatkichlariga ham tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Bu esa korporativ strategiyalar tarkibida barqaror rivojlanish tamoyillarini keng joriy etish zaruratini yanada kuchaytirmoqda.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ham korporativ strategiyalarning mazmunini tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili va raqamli boshqaruv tizimlari korxonalarga strategik qarorlarni yanada asosli qabul qilish imkoniyatini yaratmoqda. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya moliyaviy xarajatlarni optimallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mijozlar ehtiyojlarini chuqurroq tahlil qilish hamda yangi biznes modellarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Natijada korporativ strategiyalar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning ham muhim vositasiga aylanmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish va barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etishga alohida e'tibor qaratmoqda. Davlat ulushi mavjud korxonalarda zamonaviy korporativ boshqaruv standartlarini qo'llash, xususiyl sektorini rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash hamda xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvni kuchaytirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar korporativ strategiyalarning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Korxonalarning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlash, investitsion faollikni rag'batlantirish hamda xalqaro reytinglarda yuqori natijalarga erishish uchun strategik boshqaruv tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

Bugungi kunda korxonalar oldida yuzaga kelayotgan asosiy muammolardan biri qisqa muddatli moliyaviy manfaatlar bilan uzoq muddatli barqaror rivojlanish maqsadlari o'rtasida muvozanatni ta'minlash hisoblanadi. Ba'zi hollarda qisqa muddatli foyda olishga qaratilgan strategik qarorlar kelajakda ekologik, ijtimoiy yoki moliyaviy xavflarning ortishiga sabab bo'lishi mumkin. Aksincha, barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan strategiyalar dastlab qo'shimcha xarajatlarni talab qilishi mumkin bo'lsa-da, uzoq muddatda korxonaning rentabelligi, investitsion jozibadorligi va bozor qiymatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli korporativ strategiyalarni ishlab chiqishda moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlarini barqaror rivojlanish omillari bilan uzviy bog'liq holda baholash ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Barqaror rivojlanishda korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligi masalasi zamonaviy iqtisodiy fanning eng dolzarb va ko'p qirrali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda global iqtisodiyotda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv omillarining kuchayib borishi korxonalarni o'z strategiyalarini qayta ko'rib chiqishga undamoqda. Ushbu yo'nalishda ingliz, rus va o'zbek olimlari tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar korporativ boshqaruv, moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari hamda barqaror rivojlanish tamoyillarining o'zaro bog'liqligini turli metodologik yondashuvlar asosida yoritib beradi.

Ingliz olimlaridan R.Porter va M.Kramer korxonalarining ijtimoiy javobgarligi bilan moliyaviy natijadorligi o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tahlil qilgan. Ularning tadqiqotida "umumiy qiymat yaratish" kontseptsiyasi korxonaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy strategik yo'nalish sifatida ko'rsatilgan [1]. J.Elkington o'zining tadqiqotlarida "uch tomonlama natija" (triple bottom line) g'oyasini ilgari surib, korxona samaradorligini nafaqat moliyaviy, balki ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlar asosida ham baholash zarurligini asoslab bergan [2]. R.Ekkles va G.Serafeim korporativ barqarorlik hisobotlarining investorlar qarorlariga ta'sirini o'rgangan bo'lib, shaffof ESG hisobotchiligi kompaniyaning kapital bozoridagi qiymatini oshirishini isbotlagan [3]. S.Hart barqaror strategiyalarni "resurslarga asoslangan yondashuv" nazariyasi doirasida tahlil qilib, ekologik innovatsiyalarning raqobat ustunligini shakllantirishdagi rolini ko'rsatgan [4]. A.MkVilliams va D.Siegel esa korporativ ijtimoiy javobgarlik xarajatlarining moliyaviy foyda bilan muvozanatlashishi masalasini iqtisodiy modellashtirish orqali yoritgan [5].

Rus olimlaridan V.G.Anikin korporativ strategiyalarni barqaror rivojlanish tamoyillari asosida shakllantirishning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. Uning fikricha, korxonaning moliyaviy barqarorligi strategik boshqaruv tizimining sifatiga bevosita bog'liq bo'lib, bu jarayonda risklarni boshqarish muhim o'rin tutadi [6]. I.B.Gurkov korporativ strategiyalarning amaliy samaradorligini o'rganib, rossiyalik yirik kompaniyalar misolida barqarorlik ko'rsatkichlarining moliyaviy natijalarga ta'sirini empirik tadqiq qilgan [7]. G.B.Kleyner korxona strategik salohiyatini tizimli iqtisodiyot nazariyasi nuqtai nazaridan tahlil qilib, barqaror rivojlanishni ta'minlovchi ichki va tashqi

omillarni aniqlagan [8]. T.V.Teplova moliyaviy menejment sohasida korporativ qiymatni oshirishning zamonaviy usullarini o'rganib, barqarorlik omillarining diskontlash stavkasiga ta'sirini ko'rsatgan [9]. A.D.Nekipelov esa makroiqtisodiy barqarorlik bilan korporativ strategiyalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni institutsional yondashuv asosida tadqiq qilgan [10].

O'zbek olimlaridan D.Rashidova va A.Tursunov barqaror rivojlanish strategiyalarining korxona moliyaviy ko'rsatkichlariga ta'sirini keng va tizimli ravishda tahlil qilgan. Ularning tadqiqotida ESG tamoyillarini korporativ strategiyaga integratsiya qilish korxonaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida ko'rsatilgan [11]. Sh.Norqulova moliyaviy samaradorlikni oshirishda strategik rejalashtirish sifati, kapital tuzilmasining optimalligi va zamonaviy boshqaruv metodlaridan foydalanishning muhimligini o'z tadqiqotlarida keng yoritgan [12]. Sh.Bekmurodov global iqtisodiy tendensiyalar va xalqaro standartlarning milliy korxonalar faoliyatiga integratsiyasi natijasida moliyaviy barqarorlikning oshishi hamda investitsion jozibadorlikning kengayishini chuqur tahlil qilgan [13]. D.Yusupova va B.Rahmonov korxonalarda samarali moliyaviy boshqaruvni yo'lga qo'yishda rejalashtirish, resurslarni taqsimlash va xavflarni boshqarish funksiyalarining muhimligini o'rgangan [14]. A.Nazarov korxonalarda barqaror moliyaviy strategiyalarni tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslarini tadqiq qilib, uzoq muddatli rejalashtirish va doimiy takomillashtirish tamoyillarining ahamiyatini alohida ta'kidlagan [15].

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanishda korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligini oshirish masalasi zamonaviy ilmiy qarashlar va amaliy yondashuvlar bilan uzviy bog'liqdir. Tadqiqotchilar moliyaviy samaradorlikni oshirishda strategik boshqaruv tizimini takomillashtirish, normativ-huquqiy asoslarni rivojlantirish, resurslardan oqilona foydalanish jarayonlarini optimallashtirish hamda xalqaro tajribani keng joriy etish zarurligini ta'kidlaydilar. Shu bois, barqaror rivojlanish tamoyillarini korporativ strategiyaga joriy etish nafaqat moliyaviy samaradorlikni oshirish, balki korxonalarning xalqaro reytinglardagi o'rnini mustahkamlash, ularning global iqtisodiy tizimga integratsiyasini ta'minlashda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda barqaror rivojlanishda korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligini baholashga kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini strategik menejment, korporativ boshqaruv va barqaror rivojlanish nazariyalari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv hamda iqtisodiy-statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda korporativ boshqaruvga oid ilmiy manbalar o'rganilib, ularning natijalari umumlashtirildi. Korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorlikka ta'siri rentabellik, kapitaldan foydalanish samaradorligi, investitsion jozibadorlik va uzoq muddatli qiymat yaratish ko'rsatkichlari orqali baholandi. Olingan natijalar mantiqiy umumlashtirish asosida tahlil qilinib, korporativ strategiyalarni takomillashtirish hamda barqaror rivojlanish sharoitida korxonalarining moliyaviy samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda global iqtisodiyotda kuzatilayotgan o'zgarishlar, ekologik xavflarning ortishi, resurslar taqchilligi, investorlar talablarining o'zgarishi hamda manfaatdor tomonlarning korxonalar faoliyatiga nisbatan kutayotgan natijalari korporativ strategiyalarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Endilikda korxonalarining strategik rejalari faqat daromadni oshirish yoki bozor ulushini kengaytirishga emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga ham qaratilmoqda. Shu sababli korporativ strategiyalar iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ekologik mas'uliyat, ijtimoiy barqarorlik va sifatli korporativ boshqaruv tamoyillarini ham qamrab olishi zarur.

Korporativ strategiyaning samaradorligi korxonaing mavjud resurslardan qanday foydalanishi, innovatsion texnologiyalarni qay darajada joriy etishi, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishi hamda tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslasha olish qobiliyati bilan belgilanadi. Ayniqsa, energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish, inson kapitaliga investitsiya kiritish, raqamli transformatsiyani jadallashtirish va korporativ boshqaruvning shaffofligini ta'minlash bugungi kunda strategik ustuvor

yoʻnalishlar sifatida qaralmoqda. Ushbu yoʻnalishlarning har biri korxonaning operatsion xarajatlarini kamaytirish, risklarni boshqarish sifatini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash hamda korxonaning uzoq muddatli bozor qiymatini oshirishga xizmat qiladi.

Barqaror rivojlanishga yoʻnaltirilgan strategiyalarni baholashda ularning moliyaviy natijalarga taʼsirini tizimli ravishda tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Quyidagi jadvalda korporativ strategiyalarning asosiy yoʻnalishlari, ularning barqaror rivojlanishga qoʻshadigan hissasi hamda korxona moliyaviy samaradorligiga kutiladigan taʼsiri umumlashtirilgan holda koʻrib chiqamiz (1-jadval):

1-jadval

Korporativ strategiyalarning asosiy yoʻnalishlari va ularning barqaror rivojlanishga taʼsiri¹

Korporativ strategiya yoʻnalishi	Barqaror rivojlanishga taʼsiri	Moliyaviy samaradorlikka taʼsiri
Energiya samaradorligini oshirish	Energiya resurslaridan oqilona foydalanish, issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish	Ishlab chiqarish xarajatlari qisqaradi, foyda marjasi ortadi
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish	Uglerod izi kamayadi, ekologik barqarorlik taʼminlanadi	Uzoq muddatda energiya xarajatlari barqarorlashadi, investitsion jozibadorlik oshadi
Innovatsion texnologiyalarni joriy etish	Resurslardan samarali foydalanish va ishlab chiqarish unumdorligi ortadi	Mehnat unumdorligi va rentabellik koʻrsatkichlari yaxshilanadi

¹ Muallif ishlanmasi

Raqamli transformatsiya	Jarayonlar avtomatlashtiriladi, resurslar tejiladi	Operatsion xarajatlar kamayadi va boshqaruv samaradorligi ortadi
Korporativ boshqaruvni takomillashtirish	Shaffoflik va hisobdorlik kuchayadi	Investorlar ishonchi ortadi, kapital jalb qilish imkoniyatlari kengayadi
Inson kapitalini rivojlantirish	Xodimlarning malakasi va ijtimoiy himoyasi yaxshilanadi	Mehnat unumdorligi va korxona samaradorligi oshadi
Ekologik risklarni boshqarish	Atrof-muhitga salbiy ta'sir kamayadi	Jarimalar va ekologik xarajatlar qisqaradi
Ta'minot zanjirini barqaror boshqarish	Yetkazib berish tizimining uzluksizligi ta'minlanadi	Logistika xarajatlari optimallashtiriladi va risklar kamayadi
Korporativ ijtimoiy mas'uliyat dasturlarini amalga oshirish	Jamiyat bilan hamkorlik va ijtimoiy barqarorlik kuchayadi	Brend qiymati va mijozlar sodiqligi ortadi
Yashil investitsiyalarni kengaytirish	Ekologik loyihalarni moliyalashtirish rivojlanadi	Uzoq muddatli daromadlilik va korxona bozor qiymati oshadi

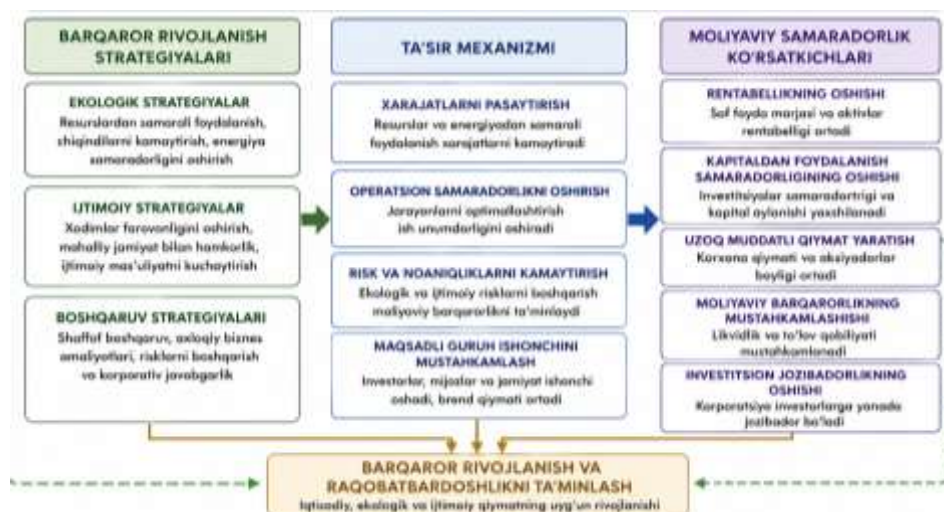
Yuqorida keltirilgan jadval ma'lumotlari korporativ strategiyalarni barqaror rivojlanish tamoyillari bilan uyg'unlashtirish korxona faoliyatining turli yo'nalishlariga kompleks ta'sir ko'rsatishini ifodalaydi. Tahlildan ko'rinadiki, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish dastlab ma'lum investitsiya xarajatlarini talab qilsa-da, uzoq muddatli istiqbolda energiya sarfining kamayishi va ishlab chiqarish tannarxining pasayishi orqali moliyaviy natijalarni

yaxshilaydi. Innovatsion texnologiyalar hamda raqamli transformatsiya ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirib, resurslardan samarali foydalanish imkonini yaratadi. Bu esa korxonaning operatsion samaradorligini oshirish bilan birga foyda ko'rsatkichlarining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Yana bir muhim jihat korporativ boshqaruvning takomillashtirilishi bilan bog'liq. Shaffof boshqaruv tizimi, manfaatdor tomonlar bilan ochiq muloqot va samarali nazorat mexanizmlarining mavjudligi investorlar ishonchini oshirib, kapital jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, inson kapitaliga yo'naltirilgan strategiyalar xodimlarning malakasini oshirish, mehnat unumdorligini ko'paytirish va innovatsion salohiyatni rivojlantirish orqali korxonaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Ekologik risklarni boshqarish va ta'minot zanjirining barqarorligini ta'minlash strategiyalari tashqi omillar ta'sirini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday yondashuv ishlab chiqarish uzilishlari ehtimolini pasaytiradi, logistika xarajatlarini optimallashtiradi va korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi. Korporativ ijtimoiy mas'uliyat dasturlari esa jamiyat, mijozlar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan ishonchli munosabatlarni shakllantirib, brend qiymati hamda bozordagi obro'ni oshirishga xizmat qiladi.

Barqaror rivojlanish strategiyalari korporatsiyalarning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim boshqaruv vositasi hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalar faqat mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish orqali foyda olish bilan cheklanib qolmasdan, resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavflarni kamaytirish, ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirish va shaffof boshqaruv tamoyillarini joriy etishga ham alohida e'tibor qaratmoqda. Chunki aynan ushbu yo'nalishlar korxonaning xarajatlar tarkibi, investitsion jozibadorligi, rentabelligi va bozordagi raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Barqaror rivojlanish strategiyalarining asosiy mohiyati iqtisodiy manfaatlarni ekologik va ijtimoiy manfaatlar bilan uyg'unlashtirishdan iborat. Bu yondashuv korporativ boshqaruvda qisqa muddatli foyda olishdan ko'ra uzoq muddatli qiymat yaratishga ustuvorlik beradi.

Ekologik strategiyalar resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va energiya tejamkorligini oshirish orqali ishlab chiqarish xarajatlarini pasaytiradi. Ijtimoiy strategiyalar xodimlar farovonligi, mehnat unumdorligi va jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali korxonaning barqaror faoliyat yuritish imkoniyatlarini kengaytiradi. Boshqaruv strategiyalari esa shaffoflik, korporativ javobgarlik va risklarni boshqarish tizimini mustahkamlash orqali moliyaviy qarorlarning ishonchliligini oshiradi. Natijada bunday strategiyalar korxonaning moliyaviy natijalariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri va bilvosita ta‘sir ko‘rsatadi. Ular rentabellikni oshirish, kapitaldan foydalanish samaradorligini kuchaytirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash va investorlar ishonchini oshirishga xizmat qiladi (1-rasm):

1-rasm. Barqaror rivojlanish strategiyalarining moliyaviy samaradorlikka ta'siri²

Ushbu ma'lumotlardan ko'rinadiki, barqaror rivojlanish strategiyalari bir nechta o'zaro bog'liq yo'nalishlar orqali korporatsiyaning moliyaviy samaradorligini oshiradi. Birinchi navbatda, ekologik strategiyalar xarajatlarni pasaytirish mexanizmi orqali moliyaviy natijalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Energiya, suv, xomashyo va boshqa ishlab chiqarish resurslaridan tejamkor foydalanish korxonaning operatsion xarajatlarini kamaytiradi. Bu esa sof foyda marjasining oshishiga va rentabellik darajasining yaxshilanishiga olib keladi. Ikkinchi jihat, ijtimoiy strategiyalar xodimlar salohiyati va

² Muallif ishlanmasi

mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Xodimlar uchun qulay mehnat sharoitlari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va motivatsiya tizimining rivojlanishi ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini kuchaytiradi.

Boshqaruv strategiyalari esa moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda alohida ahamiyatga ega. Shaffof boshqaruv, aniq hisobot tizimi, korporativ javobgarlik va risklarni boshqarish mexanizmlarining mavjudligi investorlar, kreditorlar va hamkorlar ishonchini oshiradi. Bu holat kapital jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi va investitsion jozibadorlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, risk va noaniqliklarning kamayishi korxonaning uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish imkoniyatlarini mustahkamlaydi. Barqaror rivojlanish strategiyalari orqali shakllangan ijobiy obro', mijozlar sodiqligi va manfaatdor tomonlar ishonchi korxona qiymatining ortishiga xizmat qiladi. Umuman olganda, mazkur yondashuv iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy qiymatni uyg'unlashtirib, korporatsiyaning bozordagi raqobatbardoshligini mustahkamlaydi hamda uzoq muddatli qiymat yaratish imkoniyatini oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, barqaror rivojlanishda korporativ strategiyalarning moliyaviy samaradorligini ta'minlash zamonaviy korporativ boshqaruvning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada barqaror rivojlanish strategiyalarining korxonalarning moliyaviy natijalariga ta'siri, ularning nazariy asoslari, ilmiy yondashuvlari hamda moliyaviy samaradorlikni oshirishdagi ahamiyati tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekologik, ijtimoiy va boshqaruv tamoyillariga asoslangan korporativ strategiyalarni amaliyotga joriy etish korxonalarning rentabelligini oshirish, investitsion jozibadorligini kuchaytirish, risklarni kamaytirish hamda uzoq muddatli iqtisodiy qiymat yaratishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Mavzuga doir olib borilgan tadqiqotlar va tahlillar asosida quyidagi takliflarni ilgari surdik:

1. Barqaror rivojlanish strategiyalarini korporativ rivojlanish dasturlariga integratsiya qilish. Korxonalarda strategik rejalashtirish jarayonlariga ekologik, ijtimoiy

va boshqaruv omillarini tizimli ravishda kiritish hamda ularni moliyaviy maqsadlar bilan uyg'unlashtirish zarur;

2. Moliyaviy samaradorlikni baholashning kompleks indikatorlar tizimini ishlab chiqish. Korxona faoliyatini baholashda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda resurslardan foydalanish samaradorligi, ekologik natijadorlik, ijtimoiy mas'uliyat va korporativ boshqaruv sifatini aks ettiruvchi indikatorlardan foydalanish maqsadga muvofiq;

3. Barqaror investitsiyalarni rag'batlantirish mexanizmlarini kengaytirish. Korxonalarda energiya tejamkor texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik innovatsiyalar va resurs tejovchi ishlab chiqarish loyihalariga investitsiyalarni ko'paytirish uchun iqtisodiy rag'batlantirish choralarini kuchaytirish lozim;

4. Korporativ shaffoflik va hisobot berish tizimini rivojlantirish. Moliyaviy va nomoliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash, barqaror rivojlanish natijalari to'g'risidagi axborotlarning ochiqligini ta'minlash investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar ishonchini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan korporativ strategiyalar korxonalarning moliyaviy samaradorligini oshirish, raqobatbardoshligini kuchaytirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi. Shu bois, ushbu strategiyalarni takomillashtirish va ularni amaliyotga keng joriy etish dolzarb ilmiy hamda amaliy vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Porter M.E., Kramer M.R. Creating Shared Value // Harvard Business Review. 2011. Vol. 89, No. 1-2. P. 62-77.
2. Elkington J. Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business // Capstone Publishing. 1997. 402 p.
3. Eccles R.G., Serafeim G. The Performance Frontier: Innovating for a Sustainable Strategy // Harvard Business Review. 2013. Vol. 91, No. 5. P. 50-60.
4. Hart S.L. A Natural-Resource-Based View of the Firm // Academy of Management Review. 1995. Vol. 20, No. 4. P. 986-1014.

5. McWilliams A., Siegel D. Corporate Social Responsibility and Financial Performance: Correlation or Misspecification? // Strategic Management Journal. 2000. Vol. 21, No. 5. P. 603-609.
6. Аникин В.Г. Формирование корпоративных стратегий устойчивого развития предприятий // Экономика и управление. 2019. №4. С. 34-41.
7. Гурков И.Б. Стратегия и структура корпорации: учебное пособие. – М.: Дело АНХ, 2008. 288 с.
8. Клейнер Г.Б. Стратегия предприятия. – М.: Дело АНХ, 2008. 568 с.
9. Теплова Т.В. Корпоративные финансы: учебник для бакалавриата и магистратуры. – М.: Юрайт, 2019. 655 с.
10. Некипелов А.Д. Экономика и институциональная теория. – М.: Едиториал УРСС, 2012. 848 с.
11. Rashidova D., Tursunov A. Barqaror rivojlanish strategiyalarining korxona moliyaviy natijadorligiga ta'siri // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2022. №5. B. 112-120.
12. Norqulova Sh. Korxonalarning moliyaviy samaradorligini oshirishning strategik omillari // O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. 2021. №3. B. 45-52.
13. Bekmurodov Sh. Barqaror rivojlanish strategiyalarining korporativ moliyaga ta'siri: 08.00.07 - "Moliya, pul muomalasi va kredit" i.f.n. (PhD) diss. avtoreferati. – T.: TMI, 2020. 48 b.
14. Yusupova D., Rahmonov B. Korxonalarda moliyaviy boshqaruvning zamonaviy usullari (O'quv qo'llanma). "Iqtisod-Moliya" nashriyoti, 2021. 312 bet.
15. Nazarov A. Korxonalarda barqaror moliyaviy strategiyalarni tizimli rejalashtirish: 08.00.09 - "Jahon iqtisodiyoti" i.f.n. (PhD) diss.: Toshkent, 2022. 168 b.